Беларускі Звон

ТЫДНЁВАЯ ЧАСОПІСЬ.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Біскупская вул. 12. Рэдакцыя адчынена: 12—2 штодня апрача сьвяточных дзён.

Рукапісы павінны быць напісаны чытальна і толькі на адным баку паперы, з праўдзівым прозьвішчам аўтора і адрэсам (для ведама Рэдакцыі). Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.

Цана кожнага нумару 30 м. Падпіска на 3 месяцы каштуе 400 м. (з даст. да хаты). Цана абвестак: перад тэкстам 150 мк., сярод тэксту 200 мк. і на апошняй страніцы 70 мк. за радок пэтыту ў 1 шпальт.

Год I. Вільня. Пятніца, 16-га сьнежня 1921 г. № 23.

Поўная аднабокасьць.

„Старадаўняй Літоўскай Пагоні
Ні разьбіць, ні спыніць, ні стрымаць!“.

Максім Багдановіч.

Шмат чаго творыцца ў нас апошнімі днямі. Шмат гоману паднята палякамі вакол вырашэньня склі́каньнем Сойму лёсу Віленшчыны, яную рэдка можа хто з палякоў шчыра ня хоча саўсім далучыць да Польшчы.

Пераважная большасьць польскага грамадзянства, гэта значная надбудоўка над вялізнаю няпольскаю шэраю масаю насяленьня краю, схіляецца да таго, каб сядзеў у Вільні звычайны агульна-польскі ваявода, гэтак сама, як дзе-нібудзь у Кракаве, ці, не раўнуючы навет, у Навагрудку з тымі самымі правамі і адміністрацыйнымі функцыямі ў адносінах да насяленьня.

Жыцьцё, аднак, дае сябе чуць і выразна паказвае, што імпэрыялістычна-нацыяналістычныя імкненьні гордае сваею культураю наднароднае надбудоўкі нашага краю радзіліся позна і аддаюць духам прайшоўшых сталецьцяў.

Сталіцы старажытнага Беларуска-Літоўскага Гаспадарства—Вільні можа й пагражае на нейкі час палажэньне зрабіцца ваяводзкім цэнтрам польскае провінцыі. Але-ж старадаўняя літоўска-беларуская эмблема „Пагоня“, паднятая абодвымі народамі да жыцьця з часовае прыкрае летаргіі, ня дасца замяніць сябе назаўсёды чым іншым.

Яна найясьней сьведчыць аб штучнасьці ў Віленшчыне ўсялякай польскасьці. Гісторыя не на старане польскага элемэнту нашага краю, хоць элемэнт гэты з тае, ці іншае прычыны зацёр сабою даўнейшых гаспадароў краю і цяпер самастойна, адзін маніцца пастанаўляць аб лёсе ўсяго насяленьня ў спроектованым Сойме штучнае Сярэдня-Літоўскае дзяржавы.

Мечам высечана гэта арыгінальная дзяржава і ў сіле меча ўвесь сэнс яе істнаваньня.

Аднабокае ўрадаваньне ў Сярэдняй Ліцьве палякоў няўхільна прывяло да аднабокасьці і ў далейшым.

Грамадзкія арганізацыі нацыянальнасьцяў, што не пануюць у Сярэдняй Ліцьве, ўсе выказаліся проці дачыненьня іх да выбараў у віленскі Сойм, які склікаецца неяк вельмі пасьпешна аднабокаю ўладаю і ня мае перад сабою ясна пастаўленай задачы.

Беларусы, Ліцьвіны і Жыды голасам сваіх нацыянальных арганізацыяў адмаўляюццаісьці ў Сойм. А яны-ж тут ня пасынкі. Яны гэткія самыя грамадзяне, як і тыя, хто над імі пануе. Яны-ж пэўна толькі часова адсунуты ад справаў у тумане ўсіх гэтых тутэйшых часовасьцяў і няроўнасьці.

Ці-ж народы гэтыя—малыя дзеці, каб нехта за іх рашаў іх лёс, апякаваўся над імі, адважыўся гаварыць і дзеяць ад іх імя?

Не! Ня тыя часы ўжо, каб было гэтак.

Ня хочам мы сказаць, каб польскі элемэнт у Ліцьве і Беларусі, які зьяўляецца насеньнем гістарычнай слабасьці колішняга Літоўска-Беларускага гаспадарства, быў чым-нібудзь абмяжоўваны ў сваіх грамадзянскіх правох, разумеецца, ў тым выпадку, калі элемэнт гэты не хварэе тою захопнаю панскаю хваробаю, якая ў мінулым давяла і Літву з Беларусьсю і самую Польшчу да дзікай няволі і заняпаду.

Але-ж ня можна пагадзіцца з прывілейным палажэньнем польскагага па духу насяленьня ў краі, дзе й нехта іншы ёсьць і будзе, жыве і ня зьбіраецца паміраць.

Мусі гэта прывілейнае палажэньне палякоў на ўсіх этнографічна няпольскіх землях і Сярэдняй Літвы і Рэчыпаспалітай занадта ўжо б'е ў вочы, калі навет гэткі шчыры польскі грамадзянін, як, выкінуты даўно ўжо за межы шчыра-беларускага руху, п. П. Аляксюк на „сваім“ зьезьдзе гэтымі днямі змушаны быў аж двойчы крыкнуць па адрэсе крэсовых польскіх адміністратараў: „далоў рукі“.

Праўда, ягомасьць гэты выказаў наіўную веру, быццам польскі народ разам з ім гэтыя словы некалі скажа.

А ці-ж не сялянскі міністар Вітос быў на чале польскага ўраду тады, калі пісаўся Рыскі дагавор?

Ці ня вуснамі Дашынскага польскі работнік цынічна сказаў беларусам тае самае, што й п. Аляксюк орыентацыі: „Мы падзялілі вас, бо былі дужэйшыя?“

Чад польскага імпэрыялізму з палацаў непамёршых яшчэ магнатаў праціснуўся ня толькі ў кабінэты сялянскіх ды соцыялістычных польскіх міністраў, ён ахапіў больш-менш шырокія народныя масы, а ці надоўга ахапіў пакажа будучына. Сярод гэтага чаду беларускаму грамадзянству больш да твару падаць ахвяраю, чымся захварэць хоць на момэнт небясьпечнаю для беларускіх нацыянальных ідэалаў хваробаю.

Пакуль захопныя жаданьні Польшчы ня выветрацца, яна будзе жыць вялікімі лёзунгамі і зусім адваротнымі ім падзеямі.

Ап'янеўшае ад шчасьця свае ўласнае нацыянальнае волі польскае насяленьне запомніла аб патрэбе гэткай самай волі і для іншых. Аднабокі пагляд яго на самога сябе, аднабокі пагляд і на іншых.

І калі адно польскае насяленьне адважыцца рашаць лёс цэлага краю бяз поўнага голасу насяленьня яго, дык аднабокасьць гэта пяройдзе ўсялякую меру ды стане поўнаю, даведзенаю да канца.

† Кс. Аляксандар Астрамовіч.

(*Кароткі ўспамін*).

Да Вільні дайшла сумная вестка з Петраграду аб тым, што адным з нашых сьветлых змаганьнікаў за лепшую долю свайго народу зрабілася менш.

Ня хочацца верыць, што памёр сапраўды наш не стары яшчэ лірычны пясьняр Андрэй Зязюля (праўдзівае імя ксёндз Аляксандар Астрамовіч).

Мне давялося першы раз спаткацца й пазнаёміцца з ксяндзом Астрамовічам у Менску ў часе нямецкай окупацыі. Зайшоўшы аднаго разу ў кватэру „Беларускага Народнага Прадстаўніцтва“ на Серпухаўскай вуліцы і прывітаўшыся з тымі, каго ўжо знаў, я не пасьпеў заўважыць добра за столікам незнаёмую мне асобу, як быў зараз-жа ёй адрэкамэндованы дзедам нашаніўскіх пісьменьнікаў Аляксандрам Уласавым.

Я ня мог, як належыць, разглядзець духоўніцкай адзежы кс. Астрамовіча і падумаў проста, што ён які-небудзь вясковы вучыцель. Просты, але энэргічны нейкі выраз яго твару, вясёлы, мала падобны на духоўніцкі, гумар і вечная лёгкая ўсьмешка пры гэткай-жа лёгкай гутарцы выказвалі нязвычайную нейкую несьмяротную моладасьць, вялікую здольнасьць і энэргію.

Якое-ж было мае зьдзіўленьне, калі гэты адрэкамандованы мне п. Уласавым поэт Зязюля выйшаў з-за стала і я праканаўся, што гэта ксёндз. Мы разгаварыліся зусім не на поэтыцкія тэмы і я проста спытаўся ў кс. Астрамовіча, дзе ён служыў тады і што там чуваць.

Служыў айцец Аляксандар тады ў Магілёўшчыне і адказаў мне, што там наш рух расьце й мацнее.

Другі раз на яшчэ менш кароткі час мы сустрэліся ў тым самым Менску, ня помню толькі дзе, але добра памятаю, як. а. Аляксандар сваім звычайным лёгкім тонам дапытваўся ў кс. Гадлеўскага, чаму гэта ня выходзіць «Крупіса», выдаваць якую кс. Гадлеўскі тады ўзяўся.

Больш мне не давялося спаткацца і бліжэй асабіста пазнаёміцца з айцом Аляксандрам.

Ня хочацца верыць, што наша кароценькае другое спатканьне з поэтам Зязюляй было й апошнім.

Страшэнны жаль ахапляе душу, калі ў галаву прыходзіць думка, што гэткі пясьняр наш дарагі, як Зязюля ўжо скончыў свае песьні страшэнна рана.

Можа на чужой зямлі й памёр ён і чужая зямля закрыла яго навекі.

Хай будзе яна яму лёгкаю, бо сваю родную зямлю і свой родны народ ён вельмі любіў.

Краўцоў Макар.

Па сьлізкай дарозе.

(*Нотаткі і ўражаньні аб т. зв. „Зьезьдзе прадстаўнікоў Заходняй Беларусі“*).

Бог ведае якімі спосабамі скліканы аляксюкоўскаю „Краёваю Сувязьзю“ беларускі зьезд у Вільні, што адбыўся 11—12 гэтага сьнежня, быў ахрышчаны моцнаю назваю „Зьезд прадстаўнікоў Заходняй Беларусі“.

Рэч аднак ня ў тым, як зваўся гэты зьезд тымі, хто яго склікаў, ня ў тым навет з каго зьезд складаўся і якім спосабам быў сабраны, — ў гэтым цяпер раскапацца трудна, — а ў тым уся цікавасьць зьезду, што праходзіў ён так, як яшчэ пэўна не здаралася ні на якіх, ня толькі беларускіх, сходах.

Трэба прызнаць, што п. Аляксюк, склікаўшы свой зьезд, застаўся верным сабе да канца.

Ніякай опозыцыі на зьезьдзе ня было, калі ня лічыць выпадкаў некаторага шуму пры затыканьні рота сілаю тым, хто думае йначай ды расколу ў прэзыдыуме зьезду пад самы канец яго.

Адзін з студэнтаў грам. Абрамовіч цалюсенькія два дні гэтага зьезду дамагаўся слова і апошні раз прасіў пазваленьня гаварыць ужо тады, калі ўсё патрэбнае п. Аляксюку адбылося, ўсе рэзалюцыі прайшлі, тады, калі падняўся старшыня зьезду, сам п. Аляксюк, каб абвясьціць зьезд закрытым. І тады навет студэнт Абрамовіч не адтрымаў права гаварыць.

Калі прыватна, пасьля закрыцьця зьезду Абрамовіч спытаўся ў Аляксюка, нашто-ж яму быў выданы білет на зьезд, калі ён за два дні ня мог дабіцца слова, дык адказ быў просты, што Абрамовіч усё неяк ня ў час прасіў слова.

Нейкія арыгінальныя два суб'екты ў буфэце радзіліся, каб студэнта Пяткевіча арыштаваць і адаслаць у дэфэнзыву.

Сябар прэзыдыуму Віленскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту грамадзянін Пракулевіч, які йшоў на другі дзень Зьезду мусі з прывітаньнем ад Камітэту, быў пабіты пры ўходзе ў будынак пасяджэньняў Зьезду.

Аднаго з студэнтаў гэтак сама нейкія суб'екты, што зваліся тэхнічным пэрсоналем, вывялі з залі ў пярэдні пакой невядома за што і там, карыстаючы з таго, што нікога ня было, пабілі.

Вядомы абаронца сялянскага люду, мужыцкі сын ксёндз Адам Станкевіч быў

перад пачаткам Зьезду яшчэ ў першы дзень выштурханы за дзьверы, ня гледзячы на тое, што меў пры сабе запрашэньне на зьезд і мандат за подпісам „самога“ Аляксюка.

А найцікавей тое, што ў рэзалюцыі па дакладзе культурна-прасьветнай камісіі пастаноўлена заклікаць на пасаду кіраўніка гэтай камісіі ў „Краёвай Сувязі“ якраз таго самага Сымона Рак-Міхайлоўскага, які ня быў дапушчаны ў залю пасяджэньняў зьезду дзеля прывітаньня ад соцыяль-дэмократычнае беларускае партыі!?

Старшыня Беларускага Музыкальна-Драматычнага Гуртка грамадзянін Валэйша гэтак сама ня быў дапушчаны на Зьезд.

Гэткім чынам ніхто з тых, хто сьлепа ня прэ ў Польшчу, альбо не пайшлі на зьезд, сабраны „Краёвай Сувязьзю“, альбо калі й прабавалі пацікавіцца ім, дык варочаліся дамоў дзе-хто навет з памятамі бакамі.

Ясна, што ачысьціўшы гэтак Зьезд ад варожага да сябе элемэнту і стэрорызаваўшы „мужычка“ суб'ектамі, вымятаўшымі гэты элемэнт са Зьезду, п. Аляксюк свабодна запанаваў на Зьезьдзе, як старшыня і праводзіў, амаль што бяз ніякай опозыцыі, ўсе свае пляны.

Характарным зьяўляецца, што на гэтым „беларускім“ зьезьдзе адзін толькі п. Сьвеховскі, што вітаў зьезд ад Польскае Народнае Партыі Віленскай зямлі (P. S. L.), будучы сам ковенцам, спамянуў неяк „o przyszłej niepodległej Białorusi“. Аляксюк і ўсе яго блізкія гаварылі аб вольнай, а іншы раз нясьмела — непадзельнай Беларусі і г. д.

Яшчэ болей цікава тое, што прадстаўнік „Gazety Ludowej“ гаварыў аб тутэйшай фэдэрацыйнай народнай рэспубліцы, у той час, як аляксюкоўскі зьезд сьледам за сваім павадыром галасіў аб прылучэньні да Польшчы.

Нейкі селянін, ці засьцянковы шляхціч, што вітаў зьезд ад зьезду польскае партыі „Odrodzenie“ проста сказаў: „мы нікому не павінны аддаваць свайго краю“...

Сярод духаты гэткае небеларускае атмосфэры, створанай павадырамі зьезду хацелася нейкага прабліску, хацелася пачуць простыя расказы з месцаў аб нялюдзкім зьдзеку там над усім тым, што беларускае. Сам Аляксюк, здавалася-б, задаў такі тон на гэту тэму, калі адчыняючы вялікай патэтычнай прамовай свой зьезд, не абмінуў адміністратарскіх зьдзекаў над сялянствам нашым і выказаў наіўную веру, быццам польскі народ разам з нашым скажа гэтым адміністратарам: „далоў рукі“.

Навет гэткае задаваньне тону старшынёю не разварушыла да прамоваў шэрую сялянскую масу «дэлегатаў», якія проста прызнаюцца ў прыватнай гутарцы, што можна шмат сказаць, але-ж трэба памятаць і аб тым, што дамоў вяртацца трэба, а там спаткацца з дэфэнзывай, калі ня так скажаш.

Даклады з месцаў пачаліся і вельмі хутка скончыліся на другі й апошні дзень зьезду. Выступалі з прамовамі найбольш тыя, хто ўмее хітра гаварыць. Дакладчыкаў з месц было ня шмат і некаторыя месцы іх прамоваў досіць характарныя.

Дакладчыкі выступалі ў гэткім парадку:

Д-р Паўлюкевіч ад „Навагрудчызны“. Заяўляе, што на мясцох адміністрацыяй польскай вялася дрэнная палітыка зьдзеку і біцьця жандарамі нашага сялянства. „Мы дакажам сваім павядзеньнем,—кажа п. Паўлюкевіч,—што мы будзем шчырымі грамадзянамі польскай дзяржавы“. Далей аратар агаварваецца, што гэтым ён не адмаўляецца ад сваіх нацыянальных правоў. Зьезд павінен патрэбаваць ад польскага ўраду зьнішчэньня зьдзеку на „kresach“. А гэта, па думцы аратара, дасьць магчымасьць вольных выбараў у... варшаўскі сойм.

Студэнт Абрамовіч бярэ слова да парадку вядзеньня сходу, але пачынае гаварыць датычна прамовы д-ра Паўлюкевіча. Старшыня Аляксюк прыводзіць Абрамовіча да парадку. З месцаў чутны галасы даць аратару магчымасьць свабодна выказацца. Абрамовіч прабуе гаварыць, але старшыня з першых двох словаў перабівае яго, вымагаючы гаварыць да парадку вядзеньня сабраньня. Паднімаецца шум і старшыня пазбаўляе Абрамовіча слова.

Корсак ад Вялейшчыны заяўляе аб ліквідаваньні там беларускіх школ. Вучыцялі, скончыўшыя расейскія вучыцельскія сэмінарыі, пасылаюцца інспэктарам ў Кракаў з мэтаю падгатаваць іх для працы ў польскіх школах.

Махавенка ад Несьвіжа заяўляе, што насяленьне застаецца зусім бяз школ і дзеці застаюцца без адукацыі. Школы беларускія забараняюцца. Стараста Чарноцкі глядзіць на беларусаў, як на быдла. У цэлым Несьвіскім павеце няма ніводнае беларускае школы. Дэлегат хоча, каб гэта ведама было ў Варшаве.

Сьцяпура ад Слонімскага павету заяўляе, што пачынаючы з 1919 г. і да нашых дзён ідзе сыстэматычнае змаганьне з беларускімі школамі. У цэлым павеце няма ніводнае ўрадовае беларускае школы. Ёсьць школы праватныя і то бяз ведама школьнага інспэктара. Аратар пераходзіць да мэтаў самога зьезду. Зьезд не вядзецца зусім вольна, прадстаўнікі студэнтаў учора...

На гэтым месцы старшыня абрывае аратара, трэбуючы гаварыць аб балячках на месцы.

Абрамчык селянін ад Радашкоўскай воласьці заяўляе, што сяляне сьціснуты панамі, ў іх пазабіралі каровы. Жыць цяжка.

Ганіч, Краснасельск вол. заяўляе, што калі прыходзіць літэратура польская, дык яе прапушчаюць вольна, а беларускай літэратуры ў вёскі не дапушчаюць.

Прадстаўнік „Odrodzenia“ ломанаю польскаю моваю гаворыць, што мы нікому не павінны свой край аддаваць, а самі яго збудаваць павінны Школы павінны вольнымі быць для ўсіх народнасьцяў. Лясы трэба зрабіць дзяржаўнымі, абшары зямлі не павінны ляжаць а карысьць прыносіць нашай бацькаўшчыне. Мы павінны змагацца з тымі, хто хоча нас прыцісnуць. У сойм трэба выбіраць і інтэлігэнтаў, але большасьць павінна быць сялян.

Пяткевіч — студэнт, зьвяртаецца, проста да сходу з заявай аб тым, што студэнтам не даюць слова, паднімаецца шум. Аднаго студэнта выводзяць з залі.

Прадстаўнік «Gazety Ludowej» вітае Зьезд папольску ад «Odrodzenia», якое борацца за фэдэрацыйную народную рэспубліку тутэйшую.

Саўчэнка—Несьвіжі пав. У вёсцы Лявонавічах грамадзяне, пастанавілі падаць прашэньне аб прыватнай школе бо ўрадовай адчыніць нельга. Калі інспэктарцы было падана прашэньне, дык яна заявіла, што школа ўжо будзе. Вучыцелем назначаны той пан, у доме якога месьціцца школьны інспэктарат. Паны, вярнуўшыся ў двары, прадалі сенажаці сялянам, перагнаўшы сена на маркі і сядзяць сабе спакойна. А цяпер ваенная ўлады рэквізуюць купленае сена ў сялян за цану напалову ніжэйшую, як самі сяляне на пні плацілі за сена. Падводную павіннасьць адбываюць не паны, а сяляне.

Хаўстовіч—Лунінецкі пав. Багацьце краю—лясы не павінны прадавацца панамі, пакуль не праведзена зямельная рэформа.

Пяткевіч — прадстаўнік студэнтаў Віленскага унівэрсытэту. Жыцьцё ў унівэрсытэце ідзе спакойна, ня так як напр. у унівэрсытэце львоўскім паміж палякамі і украінцамі. Хаця ў некаторым сэнсе унівэрсытэцкая ўлада—сэнат адносіцца да студэнтаў беларусаў тэндэнцйна. Статут беларускага саюзу студэнтаў доўга ляжаў у гэтым сэнаце, пакуль быў зацьверджаны.

Касьпярэвіч — Ашмян. пав. Ўсе беларусы Ашмяншчыны хацелі-б мець свае родныя школы на сваёй беларускай мове, за якую раней нас білі.

Цяўлоўскі ад беспартыйнага руху закардоннай Беларусі. Зьезд сабраўся, каб падаць свой вялікі голас на ўсю нашу бацькаўшчыну Беларусь. Зьезд не павінен абмінуць патрэбаў тых, хто знаходзіцца за межамі Беларусі, падзеленай злою воляю. Усюды павінны пачуць, што нам баліць, калі нас разрэзваюць. Канаву выкапаную ў Рызе чужымі рукамі, паглыбіць хочуць родныя сыны нашай Бацькаўшчыны. Мы яшчэ не арганізаваліся, каб падаць каму-небудзь руку.

Сел. Абрамчык. Мы сем разоў мелі гасьцей адсюль і адтуль. Госьці забіралі ў нас і жывёлу і сыноў з падводамі, якія ганяліся аж пад Варшаву і адтуль праганяліся, высьцебаныя пугаю. Прышлі бальшавікі і гэтак сама білі нас, завучы таварышамі. Мы прыехалі ў Вільню, каб убачыць, што ёсьць наша матка Беларусь. А нам кажуць, што яе трэба паглядзець у Варшаве; у Варшаву нельга паслаць маладых, бо яны будуць прыглядацца да паненак. Трэба паслаць старых хай яны убачылі-б, што есьць наша маці Беларусь хаця-бы й замкнёная дзе ў хлеўчыку.

Умястоўскі, не як дэлегат, а як чалавек, які павандраваў па провінцыі. Жыцьцё там цяжкае і брыдкае. Віною ўсяму вайна і вясковая цемната. Школаў у вёсках не ўдаецца іншы раз адчыніць ня толькі беларускіх, але й польскіх. Нядоля наша не ад таго што мы беларусы, а ад таго, што мы цёмныя. Ратунку трэба шукаць ня ў розных урадовых дапамогах, а ў нас саміх. Селяніну жыць цяжка не таму, што ён беларус, а таму што ён селянін. Яго душыць вураднік, які мае за сабою. вялікую абшарніцкую сілу. У сойм трэба выбіраць людзей пэўных, якія стаяць на грунце інтарэсаў сялянскае масы.

Пупка—старшыня „Краёвае Сувязі“. Мы павінны шанаваць усіх працаўнікоў беларускіх, якія ідуць шляхам чыстага дэмократызму. Мы павінны тут выказаць свае думкі ўва ўсім чыста масштабе. Мы ня можам ісьці з тымі, хто замест школаў насаджвае ў нас корчмы. Настане некалі час, што ўсе часткі Бацькаўшчыны ізноў зьлепяцца ў адно. Мы павінны дабіцца, каб быў спынены безадказны польскі чыноўнік на нашай зямлі, а месца яго, каб было занята праўдзівымі сынамі нашае зямлі.

Сасноўскі гаворыць прамову перад дакладамі камісіяў, што Зьезд павінен

СТАСЯ.

(Глядзі № 21).

* * *

Вярнуўшыся да сябе я зараз-жа расьцягнуўся на сваім падарожным ложку і, змардаваны дарогай і перажытымі за дзень уражаньнямі, заснуў глыбокім, моцным сном, з каторага мяне разбудзіў голас Ігната.

— Ваша благародзіе, а, ваша благародзіе! ўставайце, прачнецеся!—крычаў Ігнат.

Ен скінуў з мяне коўдра і нахіліўшыся нада мною з перапуджаным тварам і з канчаром сьвечкі ў руцэ турзаў мяне неміласэрна.

— Чаго ты, што сталася? курды?

— Ваша б-родзіе, нешта дрэннае робіцца з нашай госьцяй.

— Што дрэннае?—і спагнаўшы астаткі сну я пачаў усьцягаць на сябе вопратку.

— Страляюць,—ваша б-родзіе; сплю і чую: бах—і нешта зазьвінела...

— Хто страляе, кажы толкам!

Але сухі гук стрэлу і звон быццам разьбітага шкла, адказалі мне заместа Ігната.

— О, чуеце,—шаптаў спалоханы Ігнат.

Было ясна, што страляюць у пакоіку Стасі. Адным скокам я быў ужо ў калідоры. Там было ціха і цёмна. Праз малое ваконца над дзьвярыма, вядучымі да яе пакою, вылівалася слабая палоска сьвету. Стася відаць ня спала.

Я толькі ўзяўся за клямку, каб адчыніць дзьверы, калі зноў гракнуў стрэл і над маей галавою пасыпаліся разьбітыя шклы. Я піхнуў дзьверы, яны разам адчыніліся і я затрымаўся на парозе, скамянеўшы з падзіву і страху. У кутку малога пакоіку, як дзьве кроплі вады, падобнага да майго, на ложку, падабраўшы пад сябе ногі, сідзела Стася з распушчанымі валасамі, каторыя буйнымі хвалямі сплывалі на плечы і грудзі яе, адбіваючыся ад начнога каптаніка. На стале, што стаяў каля ложка, гарэла сьвечка, устаўленая ў падарожны ліхтарык, каля яе ляжалі, раскіданыя па століку, цукеркі і паперкі ад іх, а бліжэй да Стасі стаяла бутэлька і сярэбраная чарка. Каля ложка ляжалі раскіданыя ў непарадку рэчы і вопратка Стасі. Яна трымала рэвальвэр і з увагай, выцягнуўшы руку цэлілася з яго ў кірунку мяне. Не пасьпеў я вокам міргнуць, калі зноў гракнул стрэл і куля, прасьвісьцеўшы недзе блізка каля мае галавы, трахнула ззаду мяне ў гліняную сьценку калідору. Адным скокам я быў пры Стасі і вырваў з рук яе рэвальвэр.

— Стася, што з табою, ты страляла ў мяне?

— Што ты, што ты! Там бачыш чарцянё сядзіць і блішчыць да мяне сваім агнявым вокам, да яго і страляла,—пачала Стася нейкім заблутаным языком.

— Я да яго р-раз—ён сядзіць, я да яго р-раз—ён сядзіць, вылупіўшы вока і такі мусіць застрэліла, бо няма,—і Стася з увагай глянула на ваконца над дзьвярыма, ў астатках разбітага шкла, каторага слаба адбіваўся водблеск сьвечкі. З губаў Стасі нясло пахам віна; выпітая да паловы бутэлька каняку і раскіданыя цукеркі дасказалі рэшту: Стася была п'яная.

Дык вось чаму яна не хацела гаварыць аб сабе; бедная, бедная Стася!

— Дальбуг застрэліла, — зноў пачала Стася паглядаючы на ваконца і усьмяхнулася нейкім вінаватым бязглуздым сьмехам.

— Стася, што-ж ты гэта так ачумела, прыйдзі да сябе. Туткі чарцей няма.

Я ўзяў Стасю за рукі і патрос імі, каб адвярнуць яе ўвагу ад ваконца, на каторае яна ўвесь час прыглядалася, шукаючы чорта.

— Стася—гэта я—Сьцяпан—ачухайся.

Стася глянула на мяне і пазнала.

— А, гэта ты, Сьцяпан! добра, што прыйшоў, бо гэныя чэрці не даюць мне супакою.

— Глянь, глянь, вось зноў выглядае, зноў блішчыць вачыма. Сьцёпа ратуй мяне, ратуй,—і Стася абнімала мяне рукамі і тулілася, як малое дзіця, і сэрца малатком стукала ў яе грудзёх, і яна ўся дрыжала, нібы ў гарачцы.

— Туткі няма чарцей, Стася, ты ня бойся, глядзі: туткі і крыжык ёсьць на сьцяне, чэрці яго баяцца.

Стася аглянулася, перастала дрыжаць, але ўвесь час пазірала на вокны. Відаць прамова мая не пракanала яе. Я зразумеў, што трэба йначай пракаnаць яе.

— Дык што, кажу, адно толькі чарцянё і было, а ты-ж яго застрэліла: во глянь! І падышоўшы да дзьвярэй я падняў з зямлі нейкую сьцірку і паказаў яе Стасі.—

Во, як яго куля твая скруціла.

Стася глянула і ўсьцешылася.

— Ай, ай, запраўды забіла—які ён цяпер сьмешны! А то сядзіць і міргае. А цяпер няма чарцей, праўда, Сьцёпа, бо адзін толькі і быў.

— Вядома, што няма.

Стася яшчэ раз глянула на ваконца, супакоілася і ажывілася.

— Вось, як добра, што ты прыйшоў, прынамсі вып'ем па чарцы, а то так адной маркотна.

І кажучы гэта, Стася, разьліваючы па стале, напоўніла чарку і падсунула мне.

— На, пі. Каняк файны, першы сорт, „Fin Šampań“ з трома зоркамі.

— А мо' ня варта, Стася?

— Ну, Сьцёпа, пі, ня дуры, кажу табе—першы сорт.

Я выпіў.

— А цяпер я,—і Стася зноў, разьліваючы, наліла чарку, разам выпіла яе да дна і закусіла цукеркаю.

— А што, праўда, файны каняк? Гэта мне князь падараваў яго.

— Які князь, што ты броіш, Стася?

— Які князь? Вось такі й князь! Ты думаеш, Сьцёпа, што калі я выпіла, дык ужо нічога й не разумею. Я добра ўсё ведаю, і разумею. Вось я ведаю, што ты Сьцёпа, а я Стася, а хто я, ты ня ведаеш. А я яшчэ ведаю... шмат ведаю, але не скажу! Ведаю, чаму Сьцёпа цікавіцца князем, ведаю, што Сьцёпе ня соладка жывецца. Так, Сьцёпачка, Стасіна жыцьцё зламаў, і свайго не збудаваў.

Усё гэта Стася гаварыла спакойна, паволі, быццам выпітая чарка ацьвярэзіла яе. Седзячы на ложку яна трымала мяне за далоні, ў тахту словам сваім хістала імі і з задорам адкінуўшы назад галаву, ківала ёю, быццам патурала словам сваім. Ямачкі на шчочках яе углыбіліся, на губах павісла раскошная усьмешка. Неапісальны чар моладасьці і красы веяў ад яе. Якія мукі я цярпеў, гледзячы на

дамагацца, каб палякі далі нам патрэбныя правы не на словах толькі, а на дакумэнтах.

Лістапад ад Прасьветнае камісіі малюе страшэннае палажэньне беларускае школы, ў якую вельмі часта зьяўляюцца ня школьныя адміністратары, а польскія жандары, якія часта сілаю забіраюць вучыцялёў да дзяцей.

У часе галасаваньня палітычнай рэзалюцыі сябар прэзыдыюму Зьезду грам. Сьцяпура дэмонстрацыйна заяўляе, што пакідае зьезд.

Гэтая рэзалюцыя трымалася пад канец, пярэрвы сходу, ніякай не рабілася ад самай раніцы і зморанныя дэлегаты прымалі рэзалюцыі, ня думаючы, відаць, аб іх сэнсе. Бо калі чытаўся напр эканамічны даклад, дык, толькі й чувядь было „нам трэба рэзалюцыі“, „чытайце рэзалюцыю“ і г. д.

Калі ад арганізацыйнага камітэту па скліканьню зьезду грам. Сасноўскі выступіў з прапазыцыяй пад самы канец зьезду разабраць усё-ж такі сумныя факты пабіцьця студэнта і інш., якія сьведчаць аб някультурнасьці, дык старшыня зьезду Аляксюк заявіў, што гэта віна і някультурнасьць тэхнічна а пэрсоналю. Калі сьледам за гэтым студэнт Абрамовіч (невядома ў каторы ўжо раз) папрасіў слова ад імя абражаных пабіцьцем іх колегі студэнтаў, дык п. Аляксюк заявіў, што інцыдэнт ужо вычарпаны і слова ён даць ня можа. За цэлых два дні студэнт Абрамовіч не дабіўся слова, хаця меў, як і ўсе сябры зьезду, поўнае на гэта права.

А тымчасам, як лёгка давалася п Аляксюкоў слова тым, хто для яго няшкодны, відаць хаця-бы з таго, што п. Умястоўскі, саўсім ня сябар зьезду, а прыватная асоба на зьезьдзе, амаль з паўгадзіны нёс нейкую абываталькую чапуху і ні разу не перапыняўся старшынёю зьезду.

Громкі „зьезд прадстаўнікоў Заходняй Беларусі“ з ня менш громкімі скандаламі, старажытным „рукапрыкладзтвам“ і г. д. блісну́ў, як маланка, пасядзеў няпоўныя два дні і разьехаўся.

Гэткі зьезд павінен быць прыкладам таго, як не павінны адбывацца ўсялякія зьезды, як небясьпечна ініцыятарам іх ставіцца на дарогу гвалтоўнага затыканьня ратоў сваім праціўнікам.

Сьлізкая зімовая дарога п. Аляксюка да Варшавы!

Хто на яе стаў, хай апамятаецца. Пан Аляксюк мае спрыт—упаўшы падымацца. Але ці хопіць гэтага ў іншых яго сяброў?

М. К.

З ПРЭСЫ.

Падпісаная грамадзянінам Ул. Міхалевічам, як рэдактарам, аднадзёўка „Беларускі Голас“, што выйшла 11 гэтага сьнежня ў перадавым артыкуле, паміж іншым, піша:

„Беларускія незалежныя часопісі пазачыняны, на новыя не даюць дазволу, а пад той час вольна разьвіваецца лёкайская аляксюкоўская прэса!“

Калі гэта напісана не заморскім нейкім чалавекам, а тутэйшым беларусам, дык нас дзівіць толькі гэткае звальваньне ў адзін ворах усяе беларускае прэсы, якая, тымчасам, яшчэ не пазачыняна. Праўда „сярэдняліто́ўскімі“ уладамі зачынена была прайшоўшым летам „Наша Думка“, зжыта нядаўна са сьвету й «Кгупіса», але-ж апрача гэтых нябожчыцаў-часопісеў істнуюць іншыя не-аляксюкоўскія -газэты, ў якіх, наколькі нам вядома, не супрацоўнічаюць навет і бышыя лёкаі. А праз гэта ўсё ня шкодзіла-б навет аднадзёўцы быць асьцярожнейшай у выбіраньні выразаў.

УКРАІНСКАЕ СЬВЯТА.

Чэская газэта „Čas“ дае цікавае апісаньне адчыненьня Украінскага Унівэрсытэту, ў Празе якое зьявішча ёсьць вялікім сьвятам братняга нам украінскага народу, лёс якога шмат агульнага мае з лёсам многапакутнага народу беларускага. Лічым за абавязак падаць гэтае апісаньне да ведама нашых чытачоў. „Čas“ піша:

„На сумным і трагічным прошлым страшэннага часу, які ўжо некалькі гадоў перажывае Украіна і украінскі народ, адчыненьне ў нядзелю Украінскага Унывэрсітэту ў Празе дапраўды зьяўляецца вялікім сьвятам украінскага народу і служыць яму надзейным абяцаньнем лепшай будучыны.

Культурнае разьвіцьцё і народны рух украінскі былі найбольш тармажаны стогодным паняволеньнем, у якім знаходзіўся гэты 40 мільённы народ, паселены на аднэй знайбольшых тэрыторыяў Эўропы. Ён перад вайной саўсім быў пазбаўлены можнасьці самастойнай культурнай працы; на зямлі Украіны ня было ніводнае ўласнае вышэйшае школы, ня было таксама ніводнае сярэдняе навуковае інстытуцыі. Былі толькі пачатковыя школы, за якія павінна была быць ведзена упартая барацьба і якія ані крышку не маглі адпавядаць кладзеным на іх мэтам.

Украінскі вольны унівэрсытэт ня ёсьць для нашых братоў Украінцаў толькі унівэрсытэтам, — ён мае для іх яшчэ большае значэньне, бо зьяўляецца зьдзейсьненьнем іх ідэі, якую яны бачаць ужо так добра зьдзейсьненую намі самымі і якая ў іх бацькаўшчыне яшчэ сягоньня так барбарска топчацца; праз гэта няма ніякага дзіва, калі нарадзіўся украінскі унівэрсытэт сярод народу, які сам прыжыў вельмі трудны час, а асвабадзіўшыся разумее ўсіх тых, якія ваююць проці сваіх гвалтаўнікоў.

Урачыстасьць адбывалася ў перапоўненай лекцыйнай залі прыродазнаўчага факультэту Карлавага унів. на Альбэртаве; заля была аздоблена бюстамі прэзыдэнта Масарыка, Івана Франка і Тараса Шаўчэнкі—двох укр. поэтаў і будзіцеляў Укр. народу—і нацыянальнымі Укр. сьцягамі. Рэктар Унів. проф. д-р Колесса здчыніў урачыстасьць лекцыяй аб навуковых зносінах чэхаў з Украінцамі. (Ня гэтым шмат разоў даткнуўся старой культуры беларусаў, як напр.: друкаваньне ў Празе белар. Біблії і г. д.—З.) і аб значэньні унівэрсытэту, які потым будзе перанесены на Украіну, як толькі з палітычных прычынаў гэта будзе можна, параўняў яго з значэньнем U. M. Š. (чэская цэнтральная маціца школьная) выславіў пры громкіх аплёдысмэнтах, падзяку Карлаваму Унівэрсытэту за яго гасьцінннасьць у так цяжкі момэнт, чэска-славенскаму студэнству за братэрскае прыняцьце, месту Празе і прэзыдэнту рэспублікі, якому была гукана слава і чэсьць.

Рэктар Карлавага Унівэрсытэту проф д-р Немец пры громе аплёдысмэнтаў прывітаў братэрскі унівэрсытэт і спамянуў што Карлаў Унів. памагае ўсім славянам у навуцы і пажадаў, каб. Укр. моладзь ужыла усіх спосабаў, якімі дыспонуе для пазнаньня таго што яе месца на славянскай зямлі і праз гэта ў імкненьні і думка павінны быць славянскімі.

Ад Чэхаславацкага Цэнтральнага Саюзу Студэнства прывітаў Унівэрсытэт студэнт Багуміл Сьверак. Потым гаварылі прадстўнікі Баўгарскага студэнства і беларус студэнт Дварчанін, які ўказаў на аднолькаве цярпеньне, якое разам з Украінай перажывае і Беларусь, але гэтае цярпеньне братаець народы Украінскі і Беларускі

Потым гаварылі прадстаўнікі студэнства югаславянскага (Драго Янчыч), прыкарпацкай Русі, чаркескага з Каўказу і г. д.

На ўсе гэтыя прывітаньні адказаў за украінскую акадэміцкую моладзь студэнт Залатай, які шчыра падзякаваў чэхаславацкаму народу, студэнству, чэскім вышэйшым школам, профэсаром і ўладзе, сказаўшы, што украінскі народ не забудзе гэтага і што гэта паслужыць асновай украінска-чэскай узаемнасьці і дружбы.

У канцы прадстаўнік мін. заграгранічных справаў чэха-славацкай рэспублікі консуль д-р Благош сказаў, што чэха-слав. ўлада ахвотна паддзержавае ўсімі сіламі славянскае студэнства, ня гледзячы на яго палітычныя ідэалы, а ўсё-ж жадае, каб студэнты займаліся толькі навукамі. Толькі пасьля звароту дамоў могуць сабе займацца тым, што знойдуць патрэбным. Пры гэтым п. Благош спамянуў, што народны з велікарускімі і украінскімі студэнтамі аднолькавыя правы гасьцінасьці і навукі маюць і студэнты беларускія.

Было прачытана вельмі шмат прывітальных тэлеграмаў і пісьмаў ад розных студэнскіх корпарацыяў, саюзаў і г. д. са ўсіх старонаў сьвету“.

Украінскі унівэрсытэт быў адчынены ў нядзелю 23. X. 21 ў прысутнасьці каля 100 чэскіх профэсароў (якія сардэчна віталі яго адчыненьне) грамады гасьцей і студэнтаў.

Старшынёваў украінскі проф. д-р Колесса і яго тавары́ш проф. Шмаль-Стоцкі. Украінскі хор пад кіраўніцтвам Кошыца вельмі пекна прапеяў Чэскі, Славацкі і Украінскі гімны.

Украінскі вольны унівэрсытэт абнімае два факультэты:

1) Філёзофічны з аддзеламі:
   а) гістарычна-філёлёгічным і
   б) прыродапісна-матэматычным.
2) Факультэт права і саюзаў.

Занямонец.

Ў ПАВЯЛІЧАЛЬНЫМ ЛЮСТРЫ

«Rzeczpospolita» (№ 282 (354) за 14. XII. 21. падаючы заметку аб аляксюкоўскім зьезьдзе, ахрышчаным навет і няпрызнаваўшаю дасюль беларусаў «Rzeczposp.» громкаю назваю «zjazd przedstawicieli Za

тую красу, спаневяраную быць можа. Гураган думак бушаваў у маёй галаве. Хацелася ўпасьці прад ёй на калены і прасіць выбачэньня, то хацелася зноў кінуцца, абняць яе, прытуліцца губамі да яе губаў і піць з іх раскошу маладасьці і красы. Але як я сьмею думаць аб гэтым! Калі быў для яе амаль ня богам, калі скарб гэты так блізка ляжаў каля мяне, я ці не пазнаў, ці ня меў адвагі падняць яго. А цяпер? я разьбіты бог, цяпер я маю прагнасць да яго рукі.—Па што? па скарб? Не, толькі па маладасьць, толькі па красу. Таго, што найдаражэйшае было ў гэным скарбе цяпер няма ў ім, жыцьцё зьнішчыла найвялікшае багацьце яго. Не, не, тысячу разоў не! Быць можа маладасьць пераможа хваробу душы; нельга разьдзіраць нанова ранаў, каторыя дагэтуль яшчэ крываюць, быць можа, дзякуючы мне.

Стася глядзела мне проста ў вочы і, быць можа, інстынктам сваім пачула гэную барацьбу, што кіпела ў грудзёх маіх. Яна выпусьціла рукі мае, сарамліва пачала туляць сваю вопратку і разглядзелася вакол.

— Сьцёпа, як туткі страшна ў цябе, толькі вецер вые... ці можа гэта стогнеш ты?

Новы сільны парыў ветру наляцеў на хату, ударыў аб сьцяну, аж забраджалі вокны і ўвараваўшыся ў пакоік захістаў пламеньнем сьвечкі.

— Сьцёпа, не маўчы, мне страшна тут з табою

Стася схамянулася, ўціснулася ў самы куток, і нібы загнаны зьвер баязьліва паглядала на мяне. Вецер пранёсься, і толькі здалёку даносілася яго жаласьлівая песьня.

— Гэта вецер, Стася, ён туткі заусягды так плача... а можа над доляй нашай так заводзіць!

Стася прыціхла, заслухаўшыся ў стогн ветру, баязьліва разглядзелася на хаце і, ўбачыўшы бутэльку, быццам прыпомніла нешта і наліла чарку.

— На пі.

— Ня трэба, Стася.

— Пі, сердавацъ буду.

Я выпіў. Стася наліла сабе адну чарку—выпіла, наліла другую, паднясла яе да губаў. Я зласьціў яе за руку.

— Стася, даволі, ня пі!

— Што! ня піць?!—нейкім не сваім голасам не сказала, а проста закрычала Стася. Я глянуў на Стасю і не пазнаў. Твар яе проста перакрывіўся ад злосьці, вочы кідалі маланкамі; расхіленыя губы цяжка лавілі паветра: прада мной заместа Стасі стаяла багіня гневу.

— Што, не пазволіш піць, засычэла Стася.

Яна вырвала руку, ажно ўвесь каняк выплюхнуўся з чаркі і схапіўшы рукою бутэльку, прытуліла шыйку яе да губаў, задрала галаву і пачала піць. Я з жахам глядзеў на гэную сцэну і, нарэшце, вырваў бутэльку з яе рук.

— Даволі—болей ня дам, ты зусім уп'ешся.

— Што, не дасі піць майго каняку?

Стася ссковчыла з ложка і кінулася адбіраць бутэльку.

— Давай,—крычала яна,—ня сьмееш нядаць,— і, круцячыся каля мяне, біла мяне кулакамі, дзёрла ногцямі і чапілялася за руку, ў каторай я трымаў бутэльку, каб вырваць яе. Я некалькі часу адбіваўся, ажно паставіў бутэльку на стол і, узяўшы Стасю за рукі, крэпка сьціснуў іх, сілай прыцягнуў Стасю да ложка і пасадзіў.

— Сядзі, гарэлкі больш ня дам!—моцным голасам прыкрыкнуў я на Стасю.

Яна глянула на мяне вачыма, поўнымі гневу і нянавісьці і, ня кажучы ні слова, пачала мацавацца і, праканаўшыся, што ўсе высілкі яе дарэмны, ўпілася зубамі ў маю руку.

— Пусьці, а то палец адкушу!

— А ня будзеш піць?

— Пусьці!—і Стася яшчэ крапчэй сьціснула губы.

Я выпусьціў яе рукі. Вочы Стасі гнеўна бліскалі, губы хціва лавілі паветра і высока падымаліся яе грудзі.

— У-у, як я цябе ненавіджу! м-мучыцель! — працадзіла яна скрозь губы. Мучыў ты, цалаваў ручкі, валасы, нікчэмныя словы казаў аб роўнасьці і братстве, ажно разбудзіў душу брахнёй... А цяпер проста „нельга піць“, бачыш, які маралісты! А ты скуль ведаеш: можа я і п'ю ад тае брахні тваеэ?.. Сэрца баліць, вакол цемра і бруд! Чуеш, як вецер вые, вось так і грудзі мае. А ты: „нельга піць!“

Стася паднялася з ложка, наліла чарку і, з вызавам паглядаючы на мяне, пачала падносіць да губаў. Я тымчасам пры сьвеце сьвечкі аглядаў скусаную руку, якая мне моцна балела. Стася глянула на яе.

— Што гэта, кроў? Сьцёпа дарый. Ня буду піць, прападзі яна гэта гарэлка.

Стася выліла чарку на падлогу, дастала хустачку, падзёрла яе і пачала абвязаваць маю руку.

— Дарый, Сьцёпачка: цыганка мне адна сказала, што чары нехта накінуў на мяне—лячыць віном іх трэба, вось я і лячуся. Я не хачу, Сьцёпа, каб злаваў ты на мяне! Шак ты сон ясны маладых гадоў маіх, каторы сьніла праз усё сваё жыцьцё, сьніла яго на падмостках брудных кафэшантанаў, я бачыла яго ў гуляшчай кампаніі маладых распусьнікаў, не пакідаў ён мяне і тады, калі, як знямянітую сьпявачку, мяне засыпалі грымотам пахвалаў і дажджом кветак. Сьцёпа, саколік мой ясны! Стася прысела пры мне, гладзіла рукою валасы, заглядала ў вочы.—Ты не сярдуй на мяне, а што я п'ю, дык гэта ад чараў лячуся, так, так, ад чараў.

— Што-ж ты маўчыш?—і Стася адскочыла ад мяне, і зноў гнеў заблішчаў у яе вачох. Можа сокалу паднябеснаму недапары кампанія кафэшантаннай сьпявачкі, што п'е з бутэлькі гарэлку.

Стася засьмяялася фальшывым нядобрым сьмехам, ўзяла бутэльку і глытанула некалькі разоў. Вось гэтак лепш! Лякарства памагае, чары адыходзяць, цяпер я бачу ўсё. Стася стала прада мною, ўпёрлася ў бокі і прыглядалася. Твар яе перамяніўся і зноў агонь злосьці заблішчэў у яе вачох. Разам яна залілася ціхім нядобрым сьмехам.—Ха, ха, ха,—сьмяялася Стася,—вось дык сокал, вось дык бажанё! Бач, як добра робіць каняк, адразу ўсё відаць. Ты чытаў у маёй душы, дай я ў тваёй чытаць буду, бо цяпераха я знаю ўсё. Ня сокал ты, што ўецца ўгору да сонца, да зорак ясных, моцнымі грудзямі прабіваючы дарогу скрозь хмары, а гліста, рабак нікчэмны. Эх, ты! Калі для цябе білася гэтае сэрца, калі пры табе замірала ад жаданьня той хвіліны, калі ты возьмеш яго і занясеш далёка ад зямлі ў выш недасягальную, ў краіну раскошы і шчасьця, якое толькі можа даць каханьне і разам з ім альбо згарыш агнём яркім, асьвяціўшы ім маркотны шлях жыцьця, альбо, пакінуўшы зямлю, занясешся да неба, прад трон праведнага Бога, адкуль прыйшло яно,—ты, як рабак поўзаў каля яго, баяўся таго агню, што ў ім гарэў і гаварыў нікчэмныя словы, словы зямлі, імі жыў, імі цешыў мяне, імі пужаў мяне.

Дзядзька Пранук.

(Канец будзе).

chodniej Białorusi», паміж іншым піша, што: «прамаўлялі прадстаўнікі беларускай моладзі, вучыцельства, прэсы і іншыя»...

Усё гэта так, але не саўсім. Што да прамовы прадстаўніка моладзі аднаго з студэнтаў на гэтым зьезьдзе, дык „Rzeczpospolita“ ня хоча дагаварыць таго, што студэнт быў неаднакроць перарваны старшынёю зьезду п. Аляксюком, так і не сказаўшы таго, што думае аб зьезьдзе беларуская моладзь. Ад вучыцельства вітаў зьезд нехта Рудзь, але-ж ён выразна сказаў: „ад безработнага вучыцельства Вялейскага павету“..

А вось з вітаньнем ад прэсы, якое рабіў п. Нялепка, выйшла поўнае непаразуменьне, бо гэты ягомасьць загнуў вельмі хітрую фразу, што ён выступае ад „дарубчыцы яму прэсы“, не сказаўшы навет ад якой—беларускай, ці іншай.

Ці ня выходзіць, гэткім чынам, вітаньне ад прэсы (?) зьезду аляксюкоўскіх краёўцаў паказаным у павялічальным люстры?

Беларусь пад Маскоўшчынай.

(*Па ведамасьцях менскіх газэт*).

Русіфікатары.

Віцебская паштова-тэлеграфная кантора адмовілася прыняць афіцыяльную тэлеграму ад Віцебскага Архэолёгічнага Інстытуту ў Менск на імя Рэктара Беларускага Унівэрсытэту з прывітаньнем і пажаданьнем Унівэрсытэту творчай працы сярод адраджаючагася беларускага народу.

Лекцыі беларусазнаўства ў Віцебску.

У Віцебскім Архэолёгічным Інстытуце М. Мялешка пачаў выкладаць беларускую літэратуру і яе гісторыю. 5 верасьня ім быў зроблены першы даклад на тэму „Нараджэньне і разьвіцьцё беларускай літэратуры“ — пры поўнай аудыторыі. Дакладчык прычыны, якія выклікалі да жыцьця беларускую літэратуру, засноўвае на даўнейшай нашай высокай пісьменцасьці, на ідэях філёзофіі XVII в. і на палітычных і гістарычных варунках канца XVIII і пачатку XIX в. в.

Неўзабаве Ан. Шлюбскі ў гэтым-жа Інстытуце мае прачытаць рад дакладаў па беларускай этнографіі.

З Магілёўшчыны.

Магілёўскі Беларускі культурна-асьветны Гуртох „Асьвета“ прыслаў гарачае прывітаньне першаму Беларускаму Унівэрсытэту ў Менску. („Б. В.“).

Палітычная хроніка.

Пятніца, 9 сьнежня.

— У прайшоўшы аўторак уночы зроблена згода паміж Ірляндыяй і Англіяй, што выклікала вялізны энтузіязм сярод насяленьня ў Дубліне. Адбыліся маніфэстацыі й мітынгі. Варункі згоды павінны быць прызнаны за добрыя парлямэнтамі ангельскім і ірляндзкім. Калі гэта не адбудзецца, дык пытаньне рашаецца рэфэрэндумам усяго ангельскага народу.

— Вашынгтонская конфэрэнцыя ня зробіць важных рашэньняў да канца сьнежня, У Вашынгтон мае прыехаць ангельскі прэм‘ер Лейд-Джордж, які выкажацца па пытаньню аб раззбраеньні.

— У Парыж мае прыехаць ангельскі міністар Кэрзон дзеля непасрэдных перагавораў з францускім прэм‘ерам Брыянам аб франка-турэцкай згодзе.

— Новы польскі пасол у Вене Лясоцкі выяжджае гэтымі днямі на месяца службы,

— У нямецкай часьці Верхняе Сьлезіі арганізованы польскі камітэт.

— У Бэрліне ізноў пачаліся непарадкі; разьбіваліся склады.

Субота, 10-га сьнежня.

— Ангельскі парлямэнт склікаецца на 14 сьнежня дзеля зацьвярджэньня дагавору з Ірляндыяй.

— У маскоўскай губэрні дэнацыяналізавана да 1 сьнежня і аддана ў арэнду 235 прамысловых прадпрыемстваў.

— Рыская нямецкая газэта перадае паведамленьне намесьніка савецкага камісара загранічнага гандлю (внешторг), што тры групы нямецкіх банкаў адчынілі савецкаму ўраду крэдыт; гандлёвыя адносіны саветаў з Нямеччынай добра скламіся, але з прычыны паніжэньня нямецкай маркі, нямецкія фірмы трэбуюць заключэньня дагавору на чужаземную валюту.

— Як паведамляюць газэты, прэзыдэнт Паўночна - Амэрыканскіх Злучаных Штатаў Гардынг маецца заявіць, што ў выпадку няўдачнага канца вашынгтонскай конфэрэнцыі аб раззбраеньні Злучаныя Штаты будуць змушаны асыгнаваць на флёту 9 мільярдаў даляраў.

— Гэнэральны сэкрэтар кітайскае дэлегацыі ў Вашынгтоне падаў заяву аб адстаўцы ў знак пратэсту проці неспагадных адносін конфэрэнцыі да Кітайшчыны.

— Амэрыканскі ўрад замервае ецца ў хуткім часе абвясьціць, што зносіны з савецкаю Расеяй магчымы толькі тады, калі будзе кантроль народных прадстаўнікоў над тым, што робіцца ўрадам.

— У Варшаве арыштованы вядомы сьяніцкі дзеяч д-р Пэкэр.

— Польскі ўрад згадзіўся на заключэньне гандлёвага дагавору з бальшавіцкай Расеяй і Украінай.

— Бэльгійскі кароль даручыў стварэньне новага кабінэту міністру фінансаў.

— Амэрыканскія газэты разважаюць над проектам саюзу паміж Злучанымі Штатамі, Англіяй, Японіяй і Францыяй.

— У варшаўскіх дыплёматычных кругох ходзіць дзейка, быццам чэхаславацкі ўрад пасьля перагавораў з бальшавікамі згадзіўся выдаліць за межы Чэхаславакіі расейца Савінкова.

— З Масквы паведамляюць, што там мае быць закладзены камуністычны унівэрсытэт дзеля стварэньня палітычных дзеячоў сярод прадстаўнікоў нацыянальных меншасьцяў.

— Расейская рада народных камісараў пастанавіла пазбавіць права расейскага грамадзянства гэткія катэгорыі асобаў: 1) што прабываюць заграніцаю больш, як 5 гадоў; 2) што выехалі без пазваленьня савецкіх уладаў з Расеі пасьля 1 лістапада 1917 году; 3) што бралі учасьце ў контр-рэвалюцыйных арганізацыях і 4) што не скарысталі з належнага ім права оптацыі.

— Бальшавіцкія дзяржаўныя расходы на 1922 год аблічаны ў суме 6.147,698.000.000 савецкіх рублёў. (Гэта астранамічная лічба чытаецца так: шэсьць більёнаў, сто сорак сем мільярдаў, шэсьцьсот дзевяць дзесят восем мільёнаў).

Нядзеля, 11 сьнежня.

— У Вене ходзяць чуткі, што пытаньне аб Усходняй Галіцыі будзе разглядацца вярхоўнаю радаю у студні месяцы.

— У прускім парлямэнце міністар гандлю заявіў, што гаспадарчае палажэньне Нямеччыны крытычнае.

— Бальшавіцкі пасол у Варшаве Карахан выехаў з Бэрліну ў Гданск, адкуль хутка мае вярнуцца на месца службы.

— „Dajli News“ паведамляе, што гэнэрал-губэрнатарам Ірляндыі назначаны гэрцог Іоркскі, другі сын ангельскага караля.

— Аўстрыйскі прэм‘ер Бэтлем сказаў праграмную прамову, падкрэсьліўшы, што бальшавіцкая небясьпека перастала істнаваць. Адменены абмежаваньні грамадзянскіх свабодаў,

— У Варшаве арыштованы пасол Сойму бальшавік Тамаш Домбаль.

— Дэлегацыя польскіх студэн-

МАСКАЛЁВЫ ДЗЕЦІ.

(Гл. № 22).

Вось, напрыклад, старэйшы Мікалай дык навет і быдла баяўся пасьвіць. Мацей быў адважнейшы й пасьвіў, наймаючыся да суседзяў. А Мікалай дык во якую штуку за адно лета прыдумаў.

Цяпер вось на Котры новы мост пабудованы, а раней, дык стары, хаця й цэлы, быў. Ад няма чаго рабіць Мікалай, калі маленькі быў, выдаўб сабе долатам дзірку ў мосьце, пад мостам, бы ліс, нару выкапаў. Залезе, бывала, пад мост з гострою тычкаю й сядзіць, пазіраючы ўгару ў дзірку, пакуль хто-небудзь не над‘едзе. Калі, бывала, пакажацца конь над дзіркаю, хлапчук тады—штурхіць яму гостраю апоўзіцяю ў трыбух. Конь, ведама, як шалёны падскочыць, а Мікалай ужо тычыну схаваў з дзіры, а сам у нару залез. Азірнецца гаспадар на мост—няма нічога, апрача маленькай дзіркі ды сьцебане ён каня пугаю за тое, што гэткага, быццам, глупства палохаецца. А таму, што праз мост шмат-хто праяжджаў, дык дзейка аб тым, што на ім нейкае ліха коні палохае разышлася хутка па ўсіх ваколічных вёсках. Аднак прычыну конскіх страхаў доўга яшчэ выясьніць не ўдавалася.

Аж неяк раз, не памятаю ўжо хто гэта з суседзяў нашых ехаў церах мост. Мікалай, як і заўсёды штырбануў тычкаю каню ў трыбух, ды на гэты раз ня ўскураў схаваць тычку; так і застрамілася яна ў дзірцы ў мосьце. Убачыўшы гэта, гаспадар пацікавіўся пад мост залезьці і, злавіўшы ў нарэ хлопчыка за сарочку, пацягнуў яго да бацькавай хаты на кару. Аж, як толькі параўняліся яны з крапівою каля плоту, дык раптам хлапчаня расшпіліла сарочку і шмыгіць голае ў крапіву. Плюнуў гаспадар, кінуў сарочку на крапіву сьледам за хлопчыкам ды паехаў сабе да хаты, расказаўшы пасьля ўсім аб гэтым здарэньні й гэткім чынам растлумачыўшы дзівачныя конскія страхі на мосьце. З таго часу ўжо коні не паддзыгалі ўгару, спакойна праходзячы над мастовай дзірачкай.

Дык вось як забаўляўся, хлопча, старэйшы Маскалёў сын Мікалай, ня маючы работы. А пасьля, падросшы, маскалёвы дзеці нараз помставалі за бацькаву крыўду дзядзькам сваім асабліва-ж Тодару.

Тут я скарыстаў з прычыны даць перадыхнуць старому Сымону і пабег перапыніць цялушку, што лезла ў шкоду.

Спыніўшы цялушку ад шкоды, я ізноў пасьпяшыў сесьці каля дзядзькі Сымона, папрасіўшы далей расказаць усё, чаго я ня ведаў яшчэ пра маскалёвых дзяцей.

— Дык вось, хлопча, цябе пэўна яшчэ й на сьвеце ня было, калі Мацей, маскалёў сын гэткую хітрую штуку адмачыў, што не адна толькі наша веска некалькі гадоў разважала над тым, як гэта сьвіньні могуць порце красьці.

Дзядзька Сымон сказаў гэта так жартоўна, што аж сам голасна засьмяяўся і змусіў мяне нявольна зьдзівіцца:

— Як гэта? каб сьвіньні ды порце кралі? Не разумею ніяк! Нашто-ж яно ім?

— Вось тут і штука ўся была, што ніхто ніяк ня мог нічога зразумець, калі здарылася гэта...

— Што? Тое, што сьвіньні нейкае порце пакралі?—нецярпліва перахапіў я.

— Але, але, хлопча,—весела пацьвярдзіў стары Сымон.—Ты, вось яшчэ зусім хлапчак, але падумай вось. Аднае раніцы ў Тодара, маскалёвага брата, на падворку шмат сабралася суседзяў (і я неяк трапіў туды) ды ўсё разглядалі мы, хлопча, што ты падумаў-бы?.. А тое, што па ўсім падворку Тодаравым, як быццам уночы сьвіньні пахадзілі ды сьлядоў напакідалі. Дый то не бяда яшчэ, што сьлядоў напакідалі, а найгорш тое, што порце, якое было Тодарыхай паразьвешвана на плоце, ўсё чысьценька, як у вадзе затанула. Пазабіраў нехта. Ды так спрытна гэта зрабіў, што адны толькі сьвіньнячыя сьляды на зямлі пакінуў. Тут дзе-хто адразу дагадваўся, чыя гэта работа, але-ж, калі не злавіў за руку, не кажы, што злодзей. Хоць отдзе, хлопча, хто яго ўжо й ведае, ці дрэнна гэта. Бо Маскалю гэткая вялізная крыўда яго братамі была зроблена, што за яе яны, мо‘й варты да торбы дайсьці, а ні то, што бяз порця застацца. Падумай толькі, ўсялякае права на зямлю ад Маскаля родныя браты яго адабралі дый за што? Ось, так сабе. За тое мусі, што пятнаццаць гадоў у маскалёх служыў. Вось дзеці маскалёвы пасьля й помставалі дзядзькам сваім, як толькі маглі.

— Але, як-жа гэта хто даведаўся, што Мацей порце дзядзькава пабраў,—спытаўся я ў старога Сымона.

— А вельмі проста, хлопча,—сам Мацей, як падрос, да розуму дайшоў, дык і расказаў, жартуючы, таварышом пра ўсё, а тыя далей расказалі, вось і даведаліся ўсе, але шмат тады ўжо прайшло часу.

— А нашто-ж гэта і як сьвіньнячыя сьляды на падворку былі пароблены,—спытаўся я аб неяснай для мяне рэчы.

— Ого! ў тым вось і штука хітрая, хлопча, што сьляды сьвіньнячыя на падворку былі пароблены

таў запрасіла прэм'ер-міністра Панікоўскага на зьезд акадэміцкае моладзі ў Вільні.

— Адзінаццаць польска-нямецкіх камісіяў приступілі да працы ў Катовіцах.

— У Ключбэргу адбылося сьвята, падчас якога гаварыліся манархічныя прамовы; аратары пагражалі рэваншам і адабраньнем ад Польшчы часткі Верхняе Сьлезіі.

Панядзелак, 12 *сьнежня.*

— „New-Jork Herald“ перадае з Дубліна, што калі павадыр ірляндцаў дэ-Валера й надалей ня будзе приступаць на згоду з Англіяй, дык падасца ў адстаўку і зьвернецца да народнага рэфэрэндуму.

— Аг. Вольфа паведамляе, што францускі прэм'ер Брыян яшчэ перад сьвятамі выедзе ў Лёндан на конфэрэнцыю з Лёйд-Джорджам.

— Як аблічыў міністар фінансаў, дэфіцыт Польшчы за бягучы год дасягае 180 мільярдаў, які мае быць пакрыты дзяржаўным падаткам.

— У конституцыйнай камісіі польскага сойму прынята некалькі артыкулаў законапроекту аб адносінах дзяржавы да эвангэліцкае царквы.

— Рэвалюцыйны камітэт Грузіі прыказам № 79 абвясьціў бязьлітасную барацьбу з паўстаньнямі, якія ў Грузіі прынялі характар звычайнага зьявішча.

— Сэрбскі прэм'ер-міністар Пашыч падаўся ў адстаўку са ўсім коаліцыйным кабінэтам. Кароль даручыў стварэньне новага кабінэту дэпутату Давідовічу.

— Бальшавіцкі дэлегат у Англіі Красін выступаў у Оксфодзкім унівэрсытэце з лекцыяй аб барацьбе з голадам. Красін заявіў, што пакуль Эўропа ня прызнае савецкага ўраду, які ўжо чатыры гады істнуе і пакуль немагчыма зрабіць міжнародную пазычку для Расеі, дык проблема падмогі галодным не разьвяжацца.

— Згодна з апошнімі весткамі з Парыжа, Англія згодзіцца адпусьціць Нямеччыне крэдыт, калі бюджэт нямецкі ўрэгулюецца.

Аўторак, 13 *сьнежня.*

— Вашынгтонская конфэрэнцыя апублікавала фармальнае рашэньне аб заключэньні трактату паміж Амэрыкай, Англіяй, Японіяй і Францыяй аб забесьпячэньні агульнага міру, правох падпісаўшых дагавор старонаў на іх землі і ўмацаваньні збройных сілаў. Срок згоды—10 гадоў.

— Рада Лігі Народаў зьбярэцца 10 студня 1922 г. ў Жэнэве.

— Як паведамляюць амэрыканскія палітычныя кругі, прэзыдэнт Гардынг рашыў запрасіць Нямеччыну на вашынгтонскую конфэрэнцыю.

— Павадыр Ірляндыі дэ-Валера выказаўся проці прынятку англа-ірляндзкага дагавору.

— У Чыкаго пачаліся непарадкі, да якіх дачыніліся 100 тысяч чалавек. Паліцыяй забіта 9 чалавек.

— Аўстрыйскі ўрад протэстуе проці назначэньня плебісцыту ў Шопроні на 14 сьнежня.

— Пашыч адмовіўся зложыць новы сэрбскі кабінэт.

— Крэдытны зямельны банк у Базэлі (Нямеччына) збанкрутаваў і перастаў плаціць.

— Паводлуг даных міністра фінансаў за 1921 г. Нямеччына мае 161 мільярд 241 мільён дэфіцыту.

— Бальшавікі караюць рабочых, калі тыя адпачываюць ад працы ў сьвяточныя дні.

— З Масквы паведамляюць, што ў Ірбіце аднаўляецца Ірбіцкі кірмаш. Час адчыненьня кірмашу ранейшы — з 21 студня да 1 сакавіка. На кірмашы будзе адбывацца купляньне і продаж галянтэрэйных, скураных і іншых тавараў.

Серада, 14 *сьнежня.*

— Літоўскі ўрад замерваецца афіцыяльна заявіць, што ён ня прызнае рэзультатаў консультацыяў насяленьня ў віленскі сойм і ня будзе лічыць віленскае пытаньне вырашаным.

— Ангельскі кабінэт выказаўся за мораторыюм для Нямеччыны з варункам гарантыі, што яна ня будзе выпушчаць новых банкнотаў.

— Гардынгу запрапанована пасьля вашынгтонскае конфэрэнцыі склікаць новую агульную конфэрэнцыю па эканамічных пытаньнях.

— Назначэньне гэрцога Іоркскага ірляндзкім губэрнатарам спаткана ў Дубліне з задаваленьнем.

— У Варшаву прыбыў п. Забержоўскі, Гэнэральны камісар па выбарах у віленскі сойм.

— Нямецкі канцлер заявіў, што фінансавае палажэньне Нямеччыны выясьніцца ў бліжэйшыя дні.

— Газэты паведамляюць, што ў нямецкай камісіі экспэртаў па сьлезкіх пытаньнях паўсталі непаразуменьні. У зьвязку з гэтым адзін з экспэртаў падаўся ў адстаўку.

— Француская газэта „Ere Nouwelle“ зьмясьціла протэст літоўскага ўраду проці дэкрэту гэн. Жэлігоўскага аб выбарах.

— Адносіны паміж савецкаю Расеяй і Фінляндыяй ізноў пагоршыліся. Бальшавікі паслалі фінам ультыматум, трэбуючы пакінуць падтрымліваць карэльскіх паўстанцаў.

— Лацьвіяй вызначана дэлегацыя, якая выяжджае ў Бэрлін дзеля падпісаньня гандлёвага дагавору з Нямеччынай.

— Дэлегацыя сыяністых была прынята прэзыдэнтам Амэрыканскіх Злучаных Штатаў Гардынгам, а пасьля яна адведала Бальфура. Абгаворана была справа эміграцыі жыдоў у Палестыну.

— Маркіз Дэльля Торэта выступіў у італьянскім парлямэнце з тлумачэньнем аб гандлёвых перагаворах з савецкім урадам. Міністар зазначыў, што прадстаўнік савецкага ўраду кіраваўся да таго, каб перагаворы мелі больш палітычны, чымся эканамічны характар.

— Старшыня саветаў Калінін выказаўся аб павялічэньні ваеннае моцы Расеі, каб процістаяць Польшчы.

— У канцы сьнежня ў Маскве мае адбыцца IX зьезд саветаў.

— Францускі літэратар Анатоль Франс заявіў, што ён ніколі ня быў камуністым і памыліўся, лічачы раней магчымым правядзеньне ў жыцьцё асноваў камунізму.

— З Гэльсынгфорсу паведамляюць, што ў Карэліі зьнішчана савецкая ўлада.

— На расейска-фінляндзкай граніцы адбылася спатычка паміж пагранічнымі савецкімі аддзеламі й фінскімі войскамі.

— У Бэрлін ізноў прыехалі прадстаўнікі Швэцыі дзеля перагавораў з нямецкім урадам. Аб чым маюць быць перагаворы невядома.

Чацьвер, 15 *сьнежня.*

„Danz. Ztg.“ паведамляе, што літоўскі міністар заграінчных справаў Пурыцкіс падаўся ў адстаўку.

— Ваенны прадстаўнік Польшчы перадаў савецкаму ўраду ноту з прычыны ўлучэньня польскіх ваеннапалонных у армію Будзеннага. У выпадку спраціўленьня няшчасныя зьнікаюць бясьследна. Нота трэбуе сьледзтва і кары для вінаватых а таксама паведамленьня польскага пасольства аб лёсе ваеннапалонных.

— Ашкіназі ў суботу выяжджае з Варшавы ў Парыж і Жэнэву па справах Лігі Народаў.

— Літоўскі Сойм вынес рэзалюцыю аб Клайпэдзе, прызнаючы, што аб'яднаньне Клайпэды з Літвою патрэбна для абедзьвюх старонаў.

— Фінляндзкі ўрад зьвярнуўся з просьбаю да Лігі Народаў, каб умяшалася ў спрэчку паміж насяленьнем Карэліі і савецкімі ўладамі.

— Ангельскі парлямэнт ратыфікаваў згоду з Ірляндыяй.

— Лёнданскія газэты выказваюць надзею, што ірляндзкі парлямэнт большасьцю 43 галасоў выкажацца за згоду з Англіяй.

— Вашынгтонская конфэрэнцыя прыняла пастанову аб незалежнасьці Кітайшчыны.

— „Prz. Wiecz.“ перадае, што апошнімі днямі адбыліся ў Варшаве міжміністэрыяльныя нарады аб польскай палітыцы на ўсходніх акраінах. Два апошнія паседжаньні займаліся спэцыяльна беларускім пытаньнем,

— Аўстрыйскі прэзыдэнт д-р Гайніш выяжджае ў Чэхаславакію дзеля спатканьня з прэзыдэнтам Масарыкам.

— Румынскі міністар загран. справаў Такэ Іонэску і міністар справядлівасьці падаліся ў адстаўку. Магчыма, што за гэтымі міністрамі ў адстаўку пойдзе ўвесь кабінэт. Стварэньне новага кабінэту найхутчэй што будзе даручана Такэ Іонэску, ці гэнэр. Аврэску.

— Камісарыят справядлівасьці сав. Украіны абвясьціў, што ў Украіне маюць сілу толькі тыя дэкрэты маскоўскага ўраду, якія зацьверджаны ўрадам сав. Украіны.

ды як спрытна. На какошках дзеравяных, а ня проста нагамі Мацей па дзядзькавым падворку пахадзіў, калі порце краў, а ногі сьвінячыя спрытна былі на концах какошкаў павырэзваны, вось і адбіліся сьляды ад іх на зямлі. Ну, быццам якраз, як сьвіньня й сапраўды. І сьмешна і хітра было гэта, хлопча. Але вось заўсёды яно гэтак само наверх усё вылазіць.

Хоць я й не шкадаваў ані, што некалі Мацей маскалёў можа з вялікае злосьці на свайго дзядзьку порце пакраў з яго падворку, але тут-жа выказаў старому Сымону сваю думку быццам я дагадваюся аб тым, што ўсе нязвычайныя штукі й цяпер вычаўпляюцца ня іншым кім, як толькі маскалёвым Мацеем, прывыкшым з малых гадоў спрытна красьці.

Я выказаў Сымону думку, што напэўна гэта Мацей нядаўна, наклаўшы на твар маску, дзяўчат у лесе насьмерць перапалохаў, калі яны зьбіралі ягады. Ды вось і лясьнічаму нехта ўвечары тыдняў тры таму ў вакно стрэліў.

— Э! не скажу табе, хлопча, каб Мацейі цяпер яшчэ блазнам застаўся. А, ўрэшце, ліха яго ведае. Неспакойныя часы цяпер, хлопча, сацылістыя розныя бунты робяць, забастоўшчыкі ды аратары па вёсках ходзяць, паноў, кажуць, трэба душыць, як яны некалі бацькоў ды дзядоў нашых душылі, ў паншчыне трымаючы. А даўней, хлопча, ня тое зусім было. Спакайнейшыя нейкія людзі былі, ці што. І паны права занадта ўжо нялюдзкае над намі мелі і зьдзек рабілі няраз, але-ж трывалі нейк. Мусі ўжо Бог так даў, што адзін жыве на сьвеце панам, а другі мужыком. Паглядзі, вось, лес расьце: баравы—ён стромкі й высокі ды чысьценькі такі, а багнавы—карчасты, крывы ды нізенькі, каравы нейкі. Гэтак вось і людзі мусі, бы лес гэты, няроўнымі на сьвет прыходзяць, няроўна жывуць, няроуна й паміраюць...

Дзядзька Сымон змоўк і задумаўся. Маўчаў і я, бо хаця й вычытаў у кніжцы аднэй, што людзі няроўнымі штучна робяцца, але пераконваць у гэтым старога дзядзьку Сымона не пасьмеў, бо лічыў, што не магу я, малы хлапец, вучыць яго навет і тады, калі ён можа й памыляецца.

Падумаўшы крыху, дзядзька Сымон раптам нібы спомніў і пра нябожчыка Сямёнчыка, сярэдняга маскалёвага сына.

— А і Сямёнчык, вечны пакой яго душачцы, часта рабіў прыкрасьці свайму дзядзькаві Тодару, з якім маскалёва хата найбліжэй суседуе. А ў Тодара, хлопча, гаспадарка йшла, о-ёй, як добра! Сады, якія засталіся, яшчэ й цяпер карысныя, хоць і пастарэлі ўжо. Вось па ўсім беразе рэчкі, ад хаты аж да сенажаці, што па старым звычаі выганам завецца, толькі яблыні ды грушы розных гатункаў стаяць. Ой, ні ў кога з суседзяў няма гэткіх садоў ды гародчыкаў!

Вось летам усе гэтыя грушкі ды яблынкі аж над самай вадою зьвісалі, ня могучы трымаць на сваіх галінах багатага ўраджаю. А Сямёнчык, бывала, набярэ калоў ды каменьняў, стане на другім баку рэчкі ды пачне шпургаць імі па грушках ды па яблынках. Грушы й яблыкі плывуць за вадою, а ён іх ловіць каля мосту. А на аднэй яблынцы, што цяпер яшчэ зусім пахіліўшыся над вадою зьвісае, куры Тодарысіны любілі начаваць. Сямёнчык раненька чуць сьвет пачне, бывала, абкідаць і іх каменьнямі. Як патрапіць якой у галаву, дык яна — гоп у ваду з яблыны, а з вады Сямёнчык яе выцягне ды да хаты на крупнік нясе. Шмат гэтак курэй згінула ў Тодарыхі. І няхутка даведалася яна, які гэта мор на іх напаў. Вось, хлопча, я ніяк не разьбяруся, чаму гэта маскалёвы дзеці гэткімі дзіўнымі павыходзілі. Ня йначай гэта праз тое, хлопча, што без работы расьлі яны. Ведама-ж без зямлі бацькі іх засталіся. Дый цяпер, вось, Мацей бадзяецца ўсё лета без работы ды ўсё шукае, бы ветру ў полі, забастоўшчыкаў розных, сацылістых. Паехаў-бы лепей у Амэрыку, чалавекам стаў-бы, а можа й грошай праз гадоў дзесятак гэтулькі зарабіў-бы, што й на дзядзькоў сваіх нябожчыкаў злаваць ня трэба было-б. Дый людзі, хлопча, пакінулі-б яго злодзеем хрысьціць. А так, часы цяпер неспакойныя, яшчэ начаўпе чаго ды змарнуецца ў якім-нібудзь вастрозе, калі на шыбеніцы не павесяць. Яно, хлопча, бяда без зямлі нашаму брату мужыку: а ні жаніцца, а ні тапіцца, як той казаў.

Дзядзька Сымон змоўк і моцна задумаўся. Задумаўся тады і я малы, бо нядуж быў яшчэ зразумець, як беднасьць можа бэсьціць чалавечую душу.

Прайшло шмат часу. Я навучыўся разумець, што такое бедныя ахвяры социяльнай несправядлівасьці. І мне заўсёды прыходзяць да галавы ўспаміны аб маскалёвых дзецях, аб якіх я даўно-даўно чуў расказ сівога дзядзькі Сымона, празванага „панечкам“ і якіх я сам знаў, і іх горкую долю бачыў.

Краўцоў Макар.

(Канец).

Жыцьцё провінцыі.

Школьныя справы.

ЗАБРЭЗЬЕ, Валожынскага павету.

Становішча беларускіх школ у нашай валасьці і да гэтага часу не палепшала. Валожынскі школьны інспэктар вельмі энэргічна бароніцца ад беларускіх сялян. Ён ужо проста зьдзіўіўся, што нашы грамадзяне так моцныя ў барацьбе за сваю школу. Ён загадаў нашаму войту ня сьведчыць подпісаў солтысаў у прашэньні аб беларускай школе. Цяпер, калі войт убача гэткае прашэньне, дык ён кажа, што беларускіх школ нямо жна мець і на паясьненьне, што гэта прашэньне не да яго, а да школьнага інспэктара і што калі ня можна, дык школьны інспэктар забароне, а войтаў абавязак засьведчыць, толькі подпіс солтыса, войт адказавае: „што-ж я буду за войт, калі ня буду спаўняць загадаў п. інспэктара? Але не зварочаваючы ўвагі на гэта, грамадзяне ідуць да п. інспэктара з незасьведчанымі просьбамі. На гэткія просьбы, Валожынскі школьны інспэктар, карыстаючыся тым, што ў нашай валасьці няма валаснай рады, адказавае: „беларуская школа можа быць толькі тады, калі пастановіць валасная рада, а я сам нічога не магу зрабіць“. А гдзе валасная рада? А хто пастанавіў аб польскіх школах? Гэтыя пытаньні для беларускіх сялян вельмі неясныя. Яны зьдзіўлены тым, што па іх вёсках бяз ніякіх валасных радаў і грамадзянскіх просьбаў, паадчыняны польскія школы, а на адчыненьне беларускае школы не памагаюць ані якія і просьбы. Але нішто ня можа змусіць нашае грамадзянства страціць надзею на сваю беларускую школу. Яно цьвёрда пэўнае ў тым, што калі не сёньня, дык заўтра яго дзеткі будуць вучыцца ў сваёй школе і не зварочаваючы ні на што ўвагі не згаджаецца прыняць польскага вучыцеля, прысланага п. школьным інспэктарам. Убачыўшы, што Валожынскі школьны інспэктар не дае ўрадовых беларускіх школ, грамадзяне пачалі пісаць просьбы да інспэктара аб дазволе ім мець прыватныя беларускія школы. На гэта п. інспэктар адказвае, што беларускіх школ нігдзе ня можа быць і калі адзін грамадзянін спытаўся, чаму у Ашмянскім павеце нашыя школы ёсьць, дык п. сэкрэтарка на гэта адказала, што гэткае глупства толькі і можа быць у Ашмянскім павеце, але не у Валожынскім.

Польскія школы у нас ёсьць толькі там, гдзе працуюць вучыцелі беларускія адшчапенцы.. Але і іх становішча мае зьмяніцца. Ужо Валожынскім школьным інспэктарам абвешчана ўсім беларускім адшчапенцам вучыцялём аб паездцы ў Кракаў. Гэта абвешчаньне падняло страшэнную буру паміж імі. Як быць—самі ня ведаюць. Але, здаецца, ўсе ўжо катэгорычна адказаваюцца ад паездкі; мусіць, нарэшце, яны зразумелі, што значыць Кракаў для беларускага вучыцеля. **Ш.**

Што робіць забрэскі ксёндз Браніцкі.

М-ка ЗАБРЭЗЬЕ, Валожынскага павету.

Усё насяленьне гэтае валасьці страшэнна зацікаўлена беларускім нацыянальным рухам. Школы ў 1920—21 школьных гадох амаль ня ўсіх давялі да сапраўднае сьвядомасьці. Але хутка ўбачылі ворагі нашага руху, што школа, як страшэнны пажар, пашырае сьвядомасьць, і сёлета яны забаранілі беларускім сялянам мець сваю школу. Валожынскі школьны інспэктар, не зварочаваючы ўвагі ні на якія просьбы аб беларускай школе, паадчыняў школы польскія, а каб заманіць вясковых дзяцей у польскія школы, ён даў па адной лекцыі ў дзень беларускае мовы, як прадмету. І навет за гэтай гадзіннай лекцыяй, як за арыштантам, пільнуюць жандары. А як у Забрэскай парахвіі, дык гэты абавязак узяў тутэйшы ксёндз Браніцкі. Ён у касьцёле кажа сваім парахвіянам, беларусам-каталіком, што яны палякі і мова іх павінна быць толькі польская, а не беларуская. І вось калі цяпер пачалася заняткі ў школах, дык ксёндз Браніцкі рознымі спосабамі прыслухавацца да школьнай справы. Амаль ня кожны дзень ён ходзе ў валасьць распытавацца пра школы. І калі нейкі падліза ксяндза, сказаў яму, што ў іх вёсцы N. вучаць ня толькі папольску, а і пабеларуску і што вучыцель на пытаньне аднаго вучня, хто ён ёсьць па народнасьці сказаў, што ўсе яны без розьніцы ў рэлігіі — беларусы, дык ксёндз Браніцкі, як віхар, панёсься да школьнага інспэктара, каб там абгавараць вучыцеля. Давядаўся я аб гэтым вось як: будучы ў м-ку Валожыне, я зайшоўся ў канцылярыю Камісіі па ваенных стратах. Людзей было даволі шмат і я чуць дацiснуўся наперад. Дацiснуўшыся наперад, я ўбачыў забрэскага войта і ксяндза. Яны паміж сабой нешта гаварылі, а людзі падслухавалі і я, вушы разьвесіўшы, падслухаў. І вось чую на пытаньне войта, чаго ксёндз прыехаў, ксёндз, не зварочваючы ўвагі на слухачоў, адказаў, што ён афіцыяльна прыехаў да школьнага інспэктара з даносам, што ў вёсцы N. вучаць у школе пабеларуску. **П.**

Беларуская хроніка.

У Нацыянальным Камітэце.

На пасяджэньні Віленскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў суботу 10 гэтага сьнежня прынята гэткая рэзалюцыя:

Прымаючы пад увагу:

1) што Заходня-Беларускія землі, якія адыйшлі ад Расеі, штучна падзеленыя на часткі паміж „Сярэдняй Літвой“ і Польскай Рэчпаспалітай,

2) што ў спорцы паміж Польскай і Літоўскай Рэспублікамі аб тэрыторыі „Сярэдняй Літвы“ ў межах каторае беларусы становяць бязумоўную большасьць, голас Беларускага Народу і яго інтарэсы зусім ня прымаюцца пад увагу,

3) што зьбіраны цяпер Сойм „Сярэдняй Літвы“ мае пастанаўляць аб долі толькі аднае часткі Заходняе Беларусі—пад той час, як другая зусім пазбаўлена права самастанаўленьня,

4) што ня гледзячы на разнароднасьць насяленьня „Сярэдняе Літвы“ і спорнасьць яе тэрыторыі, ўся ўлада знаходзіцца выключна ў руках аднэй нацыянальнасьці—польскай, у значнай меры, навет ня ў руках грамадзян краю,

5) што функцыі і характар Сойму афіцыяльна не ўстаноўлены, а факт склiканьня яго прыаднастароньняй уладзе не дае пэўнасьці, што праектаваны Сойм будзе запраўдным выяўленьнем волі краю,

6) што ў працягу блізка трох гадоў усімі спосабамі, даступнымі дзяржаўнай уладзе, праводзілася на зямлі Беларускай палітыка нацыянальнага ўціску беларусаў, зачыняліся беларускія школы, газэты, эканамічныя арганізацыі і нішчылася ўсялякая праца над культурным і эканамічным разьвіцьцём Беларускага Народу.

7) што, пасьля такой трохгадовай палітыкі, цяпер, пры кароткім 30-дзённым выбарчым парыйдзе дэзорганізованае і дэзорыентованае беларускае насяленьне ня здолее сьвядома і свабодна выявіць свае думкі і жаданьні — тым больш, што навет і на час выбараў не абвешчаны адпаведныя гарантыі свабоды; што і далей уладаю вядзецца палітыка закрываньня беларускіх школ, зачыненьня і забароны незалежнае беларускае прэсы і г. д.

8) што пры такіх варунках вольнае і сьвядомае выяўленьне волі насяленьня нашага краю дарогай выбараў у праектаваны Сойм немагчыма,—

БЕЛАРУСКІ НАЦЫЯНАЛЬНЫ КАМІТЭТ гэтым заяўляе, што запраўднае выяўленьне волі народу ў Віленскім Сойме, які здаўна выпісаны, як палітычны кліч, на штандарах усяе краёвае дэмократыі, магчыма толькі пры ўчасьці ў управленьні краем усіх яго нацыянальнасьцяў, на парытэтных асновах, пры фактычным забясьпечаньні грамадзкае і нацыянальнае свабоды ў працягу даўжэйшага часу і пры пашырэньні выбараў у Віленскі Сойм на ўсе Беларускія землі, якія адыйшлі ад Расеі. Толькі пры такіх умовах, магчыма так патрэбнае аб'яднаньне ўсіх нацыянальнасьцяў краю на грунце творчае дзяржаўнае працы і правільнага выяўленьня волі ўсяго насяленьня.

Вучнёўскі вечар

У нядзелю 11-га сьнежня у залі І Віл. Бел. Гімназіі адбылася вечарына на карысьць беларускага прытулку.

Пастаўлена была п'еска. „Хлопчык у лесе“ А. Гаруна. Гэты вечар даў беларускай публіцы, якой было паўнюсенькая саля, агляд артыстычных адольнасьцяў вучняў малодшых клясаў гімназіі і прытулковых дзяцей. П'есу згулялі дужа добра. Відаць што тут кіравала рука, улажыўшая шмат працы. Пасьля п'есы адбыліся дэклямацыі прытулковых дзяцей, якія чытанымі вершамі ўзварушавалі душы прысутных. Тады выступіў вучнёўскі хор пад кіраўніцтвам вучыцеля пеяньня. Згірскага Белар. песьні, асабліва марш хор выпаўніў дужа добра, толькі застаецца незразумелым, чаму сьпялі усяго 2 куплеты „Адвеку мы спалі:“ (мусіць замарыліся) Рыбка-летэрэя відаць дала добры даход.

ПРОТЭСТ.

Беларускія артысты м. Вільні гэтым протэстуюць супроць выступленьня на Аляксюкоўскім зьезьдзе, нейкага п. Вайткевіча, які выступаў ад імя беларускіх артыстаў ня маючы на гэта права і ўпоўнаважаньня.

Па паручэньню артыстаў рэжысэр **Шчасны.**

Пісьмо ў Рэдакцыю.

Паважаны Рэдактар, не адмоўце зьмясьціць у Вашай газэце гэты ліст:

12 сьнежня г. г. каля 11 гадзіны, я цікаўлючыся зьездам, сарганізаваным п. Аляксюком, зайшоў у памяшканьне Рабочага Дому (вул. Жэлігоўскага № 4)- Ля уваходных дзьвярэй Дому напаў я на агідны абразок біцьця агентамі Аляксюка аднаго з сяброў Нацыянальнага Камітэту п. Пракулевіча. Як грамадзянін, я заступіўся і быў, праўда, ня біты, але выкінуты за браму на вуліцу. Не ўваходзячы ў крытыку закулісных працы п. Аляксюка і К-о, я, як прадстаўнік друку, протэстую супроць дзікасьці змаганьня з палітычнымі праціўнікамі, а тым болей з прадстаўнікамі друку. Вышэй памянёны спосаб змаганьня ясна трактуе аб заданьнях і мэтах работы Аляксюкоўскае камарыльлі.

Ул. Міхалевіч.

ТУТЭЙШАЕ ЖЫЦЬЦЁ.

Коопэрацыйны зьезд.

Часовая Кіраўнічая Камісія Віленскага Саюзу Коопэратываў склікае на 28 гэтага сьнежня ў 11 гадзін раніцы над'звычайны агульны сход поўнамоцнікаў у Польскім Рабочым Доме (вул. Жэлігоўскага—былая Губэрнатарская, 4). Парадак дня гэткі: 1) выбары прэзыдыуму зьезду, 2) выбары Мандатнае Камісіі й іншых, 3) справаздача рэвізійнае камісіі, 4) справаздача рады, 5) справаздача бышае Управы, 6) справаздача Часовае Кіраўнічае Камісіі аб сучасным становішчы Саюзу, 7) плян дзейнасьці на будучыню і арганізацыя Саюзу, 8) выбары Управы і іншых органаў Саюзу і 9) вольныя прапазыцыі.

Калі-б на 28 сьнежня не прыбыла адпаведная статуту Саюзу лічба поўнамоцных, тадык чарговы агульны сход склікаецца ў тым самым доме 29-га сьнежня ў 11 гадз. раніцы, які сход будзе лічыцца правамоцным пры ўсялякай лічбе прыбыўшых на сход поўнамоцных.

Літоўцы аб Сойме.

7 гэтага сьнежня Час. Літоўскі Камітэт у Вільні паслаў старшыні выбарчае камісіі віленскага меставога выбарчага вокругу Л. Грабоўскаму гэткае паведамленьне: Часовы Літоўскі Камітэт не пасылае сьпіску асобаў дзеля удзелу ў выбарчых камісіях праз ніжэйпаданае: 1) Час. Літоўскі Камітэт арганізованы дзеля абароны патрэбаў літоўскага насяленьня і ня можа браць удзелу ў працы, шкоднай літоўскаму грамадзянству. 2) Трохгодняе ўрадаваньне палякоў у Віленшчыне паказвае, што польскія ўлады і арганізованая часьць польскага грамадзянства нярэдка прыгнятаюць і прасьледуюць літоўцаў, іх грамадзкае й асабістае жыцьцё мацней, як ранейшыя прыгнятацелі. 3) Польскае грамадзянства арганізоўвае Сойм у Вільні выключна з мэтаю прымусіць Віленшчыну да злучэньня з Польшчаю, каб яе пасьля палянізаваць. 4) З гэтай мэтаю Віленшчына даўно ўжо апрацоўваецца прысланымі з Польшчы агітатарамі, пры гэтым акуратна сочыцца, каб ніякі дзеяч з незалежнае Літвы ня прыбыў у Віленшчыну для працы на карысьць Літвы, а мясцовыя літоўскія дзеячы прасьледуюцца і абмяжоўваюцца. 5) Польская адміністрацыя ў Віленшчыне зьнішчыла літоўскія сілы й інстытуцыі, да вышэйсказанае мэты скіроўвае сыстэму і спосаб правядзеньня выбараў, да апошняга момэнту не пакідаючы прасьледаваньня літоўцаў. 6) У гэткіх варунках [illegible] абяцаныя на час выбараў „свабоды“ будуць нічым, сойм адаб'е думку толькі [illegible] гаваных агітатарамі з Польшчы прад[illegible]нікоў грамадзянства, ад[illegible]рочыць зварот Віленшчыны незалежнай [illegible] ім яшчэ мацней пагоршыць палажэньне віленскіх літоўцаў. 7) Праз гэта ўсё, віленскае літоўскае грамадзянства, ня хочучы ісьці проці свайго народу і бацькаўшчыны, ня будзе дачыняцца да выбараў у Сойм, і спаўняючы яго волю Час. Літоўскі Камітэт таксама адмаўляецца ад дачыненьня да гэткіх выбараў.

Жыды аб Сойме.

12 г. сьнежня д-р Выгодзкі паслаў да графа Л. Грабоўскага гэткае пісьмо:

Копіі з Вашага шаноўнага пісьма за 3 сьнежня г. г. № 15, я парасслаў названным у далучэньні жыдоўскім палітычным і грамадзкім арганізацыям. Колектыўны адказ гэтых арганізацыяў я маю гонар разам з гэтым Вам пераслаць. З пашанаю Старшыня жыдоўскае абшчыны доктар Выгодзкі.

Тэкст вышэйсказанага колектыўнага адказу гэткі:

„Ніжэйсказаныя жыдоўскія палітычныя і грамадзкія партыі і арганізацыі гэтым заяўляюць: 1) што жыды, як грамадзяне нашага краю, зьвязаныя з ім неразрыўна і зацікаўлены нарыўне з іншымі грамадзянамі ў яго ўдачнасьці і росквіце, лічаць сябе абавязанымі прыняць удзел у Законадаўчым Сойме, склiканым на дэмократычных асновах і маючым сваею задачаю ўрэгуляваньне ўнутранага жыцьця краю (апрацаваньне адпаведных законадаўчых нормаў і зьдзейсьненьне іншых правоў, якія належаць падобным органам народнага прадстаўніцтва). 2) што жыды лічылі-б за свой доўг дачыніцца да плебісцыту, прызначанага дзеля рашэньня пытаньня аб дзяржаўнай прыналежнасьці нашага краю, калі-б былі створаны адпаведныя варункі, што забясьпечылі-б правільнасьць яго правядзеньня і 3) рашэньне пытаньня аб дачыненьні жыдоў да удзелу ў Сойме, што цяпер склікаецца можа адбыцца толькі пасьля таго, як будзе выданы належны дэкрэт, які азначаў-бы компэтэнцыю і задачы сойму, што мае быць склiканым.

Партыя сыяністых.
Дэмократычная партыя.
Арганізацыя жыдоўскіх купцоў.
Арганізацыя жыдоўскіх майстроў.
Партыя Цэйрэ-Ціон“.

Сялянскі зьезд.

Профэсыянальны саюз рабочых безьзямельных і малазямельных Сярэдняй Літвы склікае на 26 сьнежня г. г. зьезд у Вільні прадстаўнікоў безьзямельных і малазямельных сялян Сярэдняй Літвы.

Кожная вёска і двор мае права паслаць па два прадстаўнікі, а калёніі ізраільскіх рабочых і фальваркі па аднаму. Прадстаўнікі павінны мець з сабою копіі пратаколаў і ежу на два дні. Зьяўляцца павінны загадзя ў канцылярыю Саюзу (Вільня, Віленская вул. № 12). На зьездзе будуць разглядацца гэткія пытаньні: 1) Справаздача кіраўніцтва саюзу. 2) Выбары цэнтральнага бюро. 3) Бягучыя справы.

Віленская біржа.

Афіцыяльна.

За 14 сьнежня 1921 г.

	Куплена.	Прадана.	
Даляры	3185	3150	п. м.
Нямецк. маркі (1000) .	18,00	17.75	„
10 руб. золатам . . .	14925	14700	„
Француск. франкі . . .	250	237	„
Бэльгійск. » . .	237	229	„

Друкарня „Віленскага Выдавецтва“ Б. Клецкіна, М.-Сьцяпанаўская, 23.

Рэдактар-Выдавец ФРАНЦІШАК АЛЯХНОВІЧ.